

TEMPFLI JÓZSEF RÓMAI KATOLIKUS PÜSPÖK ELŐSZAVA

Szász András: Partium és Erdély – ezer esztendejének kövekbe épített történelme című könyvét tartom kezemben, mely mű magvas ismertető szövegével, s gazdag képanyagával Partium és Erdély kétszáznál több helységét mutatja be, Körösszegtől, Fogarason, Brassón át Nagykárolyig. Nemcsak azon igénnyel, hogy maradandó emléket állítson nekik, hanem, hogy az Erdély földjét nem ismerőkben felkeltse az érdeklődést ezen tündérvárosok iránt. A mű minden során érződik a szerző simogató szeretete azon föld iránt, melyen született, sokáig élt és szenvedett – börtönt viselt –, s honnan gyermekeivel szembeni szülői felelőssége készítette arra, hogy az anyaországba meneküljön. Az anyaország keblére is ölelte szeretteivel egyetemben, de jelen művéből kisu-gárzik az a ragaszkodó szeretet, amellyel a szülőföld és fia lélekben mindig lelki ölelésben élnek életüket, s nem tudnak elválni egymástól.

Biró József: Erdély művészete című munkájában így jellemzi Erdélyt: „Erdély csodálatos föld, a természet s az emberi élet jelenségeinek minden gazdag sokrétűségével megáldva. Népfajok s hitvallások sora él együtt e földön, tájak szerint elosztva, magas kultúrájú városai mind eltérő jellegzetességet képviselnek. E sokféleségből bontakozik ki egyénisége, önálló szín Európa keletén. Erdély Európa egy vidéke, magyar országrész s mégis sajátos szelleme fejlődött ki a századok folyamán. Így szerepel Erdély az európai köztudatban, mint a keleti Helvécia. Sokan Erdélyben látják, éppen legkeletibb helyzete miatt, a legigazibb magyarság ősi települését. Nem kevésbé jelentős egyéni művészetének kialakulása sem. A maradék kövek, a várak, a kastélyok, a templomok, a képek

és szobrok őrzik meg konkrét és beszédes képből a történelmi arculatot. A műemlékekben rejlik Erdély valóságos, élő története, elevenen ható, kitapintható valóság. Voltaképpen e kövek döntenek el, valóság-e az erdélyi szellem s nem pusztán belemagyarázás?”

Nagyváradról – a Partium vezető városáról – pedig ennyit: közigazgatásilag sokszor elvált a tulajdonképpeni Erdélytől, de a jelenben Erdélyhez kapcsoljuk. Igaz, hogy városépítő művészete, a püspökök által felépített barokk Várad Buda s Bécs felé fordult, de azért Erdéllyel mindig szorosán tartotta a kapcsolatot a művészet és építészet terén.

Vedd és olvasd és gyönyörködj benne! S szeresd meg Partiumot - Erdélyt! Mert amennyit az anyaország adott ezeknek szellemekben s anyagiakban, legalább annyit Partium s Erdély az összmagyarságnak. Istentől rendeltén egymásra voltak és vannak utalva. S ha újabb ezer évet óhajt megélni magyarságunk, akkor a kettő csak szeretheti egymást minden vonalon. Aki egyenlenséget szítana, a gonosz szól belőle.

Könyvével az író ezt óhajtja tudatosítani bennünk. A jószág angyala szól belőle. S ha ezt a célját elérte, ez lesz legfőbb elégtétele! Mi is hálásan köszönjük ezen nemes törekvését!

† Tempfli József
megyes püspök

ADORJÁN VÁRA

Szalárd honfoglalás kori magyar település Nagyváradtól huszonhárom kilométerre északkeletre, a Berettyó folyó bal partján. Nevét a Salardus személynévből származtatják. (A hagyomány szerint Szalárd magyar vezér volt, aki a X. századi itáliai portyázások idején szerzett maradandó érdemeket.) Szalárdtól alig négy kilométerre északra fekszik Hegyközszentimre. A néhány száz lelket számláló falu nevét államalapító Szent István királyunk fiáról, Szent Imre hercegről kapta, akit egy vadászat során itt sebzett halálra egy feldühödött vadkan. (Szalárd és Hegyközszentimre egykor a mai magyarországi Hajdú-Bihar, illetve a romániai Bihar vármegye helyén elterülő dukátushoz, hercegséghez tartozott.) A két település közt félúton, a Berettyó jobb partján, közvetlenül a folyó árvízi töltésén, szomorú felkiáltójelként áll Adorján vára egykori lakó- vagy öregtoronyának egyetlen falmaradványa.

Az elkorhadt gerendák megüresedett fészkeiben ma galambok költenek.

Hajdan a várhoz azonos nevű kis falu is tartozott, melyet védőszentjéről, Szent Adorjánról neveztek el. A várat és a falut, valamint a hozzájuk tartozó uradalmat – a bihari dukátus megszűnése után – a dunántúli származású Geregye nemzetségbeli Pál országbíró alapította. Adorján várat – melyet a korabeli dokumentumok *castrum Adrian*-ként említenek – 1277-ben elfoglalták IV. (Kun) László seregei. A király halála után a vár, a hozzá tartozó birtokkal együtt a Borsa nemzetségbeli Tamás kezére jutott. 1395-ben (Luxemburgi) Zsigmond király Adorján várat Szalárddal együtt Csáky Istvánnak és fiainak adományozta a Temes megyei Csák és Csöze birtokokért, valamint Kövesd váráért cserébe. A Csákyaknak év-

A talapzatánál megbontott torony felkiáltójelként mered az ég felé.

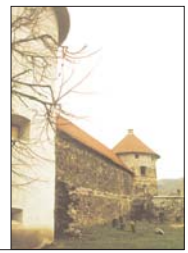

Egy hajdani lőrés.

századokig sikerült megőrizniük a várat. Közben hol a törökök, hol Bocskai hajdúi foglalták el átmenetileg, ám a Csákyak mindig visszaszerezték. Utolsó tulajdonosa gróf Csáky Zsigmond tárnokmester volt. A gazdátlanul maradt vár a XVII. század második felében pusztulásnak indult. napjainkra az omladozó épület köveinek, tégláinak jelentős részét széthordták a környékeliek. Ma már csak a donzon északnyugati sarkának nyolc-tíz méter magas falrészlete áll.

ALSÓRÁKOS

Egykori híres üdülőhely, Köhalomtól tizennyolc kilométerre keletre, az Olt partján. Alapításának időpontja bizonytalan. Első írásos említése 1377-ből maradt fenn. A dokumentum szerint a környék akkoriban a teremi Sükösd (*Sikesd*) családé volt. Nagy valószínűséggel korábban is ők birtokolták. Az ő nevükhöz fűződik a viszonylag kis méretű, szabályos négyszög alaprajzú kastély is. A mai erődítés helyén korábban kisebb, reneszánsz stílusú kastély állt, melynek bővítését Sükösd György, mezei kapitány kezdte el 1624-ben. A négy sarokbástyás kastély Sükösd György halála után Bethlen János erdélyi kancellár Sámuel nevű fiáé lett. (Bethlen Sámuel kigyós címere ma is látható a kaputorony falán.) Rövid időre Budai Péter szerezte meg, majd visszakerült a Bethlen család tulajdonába. A XVII. században még vizesárok vette körül, amely fölött, a déli oldalon, felvonóhídon át lehetett a kastélyba jutni. Egy korabeli jegyzőkönyv szerint a kastély kapuját akkoriban öt szakállas és egy úgynevezett muskétoly puska védte. Az egész erődítmény védelmét tizenhat szakállas, illetve a már említett muskétoly puska, számos karabély, több hordó lőpor, puska, kanóc és nagy mennyiségű salétrom szolgált. A Rákóczi-féle szabadságharc leverése után az alsórákosi kastély elvesztette harcászati jelentőségét és az egykor csodálatos szépségű épület gyors pusztulásnak indult. A XVIII. században helyreállították ugyan, de ez csak átmeneti megoldást jelentett. A gazdátlan kastélyból a romániai rendszáltás idején csak romok maradtak. Falainak nagy része és az udvarát körülvevő épületek leomlottak, négy sarokbástyája közül is már csak három állt, részben. A kedvező fordulat szerencsére időben érkezett: Az 1990-es évek végén bel- és külföldi segítséggel elkezdődött az épületegyüttes helyreállítása.

A várkastélyt körülölelő kőfal és az egyik sarokbástya.

Az újjáépített sarokbástya és Bethlen Sámuel családi címere.

Az alsórákosi várkastély főhomlokzata, középen a kaputorony.

ALVINC

Az alvinci kastély délnyugati sarokbástyájának romjai.

A középkorban szabad királyi város, ma apró, zömében román ajkú község Déva és Nagyszeben közt, a gyulafehérvári út elágazásánál, szemben a Maros túloldalán elterülő Borberekkel. Alvincet szászok alapították a XII. században. A gyorsan fejlődő, virágzó települést 1430-ban (Luxemburgi) Zsigmond emelte a szabad királyi városok sorába és ajándékozta meg a szász városokat megillető kiváltságokkal. Bethlen Gábor idejében előbb morva és magyar anabaptisták, majd Törökországból menekült bolgárok is megtelepedtek a városban.

A mai község északi határában, ott, ahol a Pián patak találkozik a Marossal, alacsony dombtetőn hatalmas kastély romjai állnak. A várkastélyt, melynek helyén korábban domonkos kolostor állt, Martinuzzi (Fráter) György bíboros építtette. (A pálos szerzetes korának elismert, ám ellentmondásos politikusa volt. Kezdetben Szapolyai János, majd I. Ferdinánd híve.)

Alvincet a mohácsi vész után Szapolyai János Radul, havasalföldi vajdának ajándékozta. A vajdát a törökök megölték, ekkor került a gazdtalan uradalom Martinuzzi tulajdonába, aki a romos kolostor

A várkastély kapuja a tető nélküli palotával.

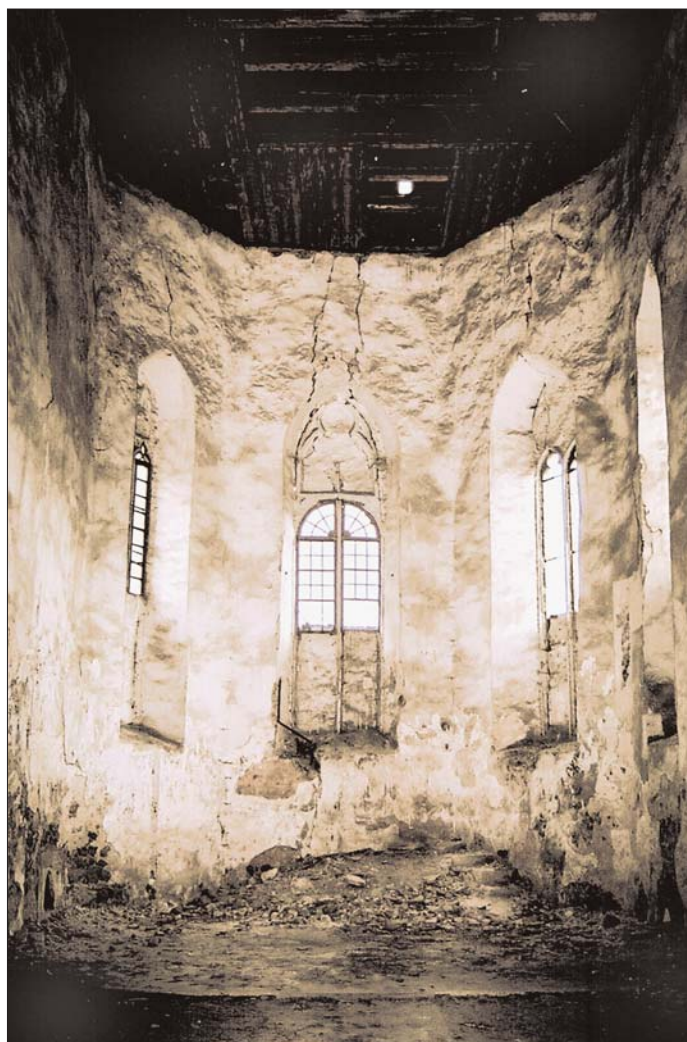
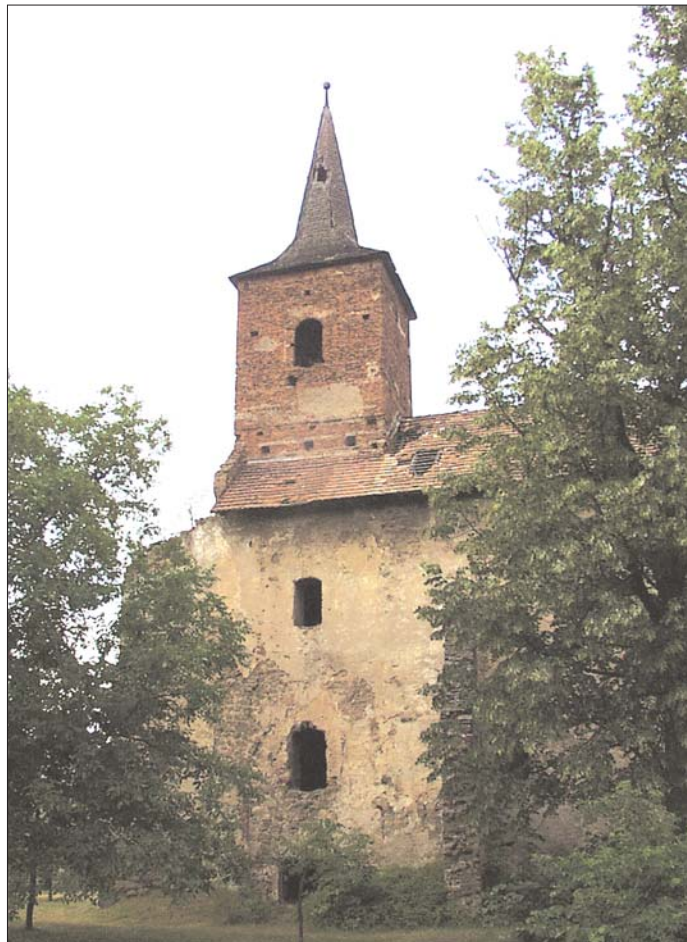
köveiből építtette fel a várat. A négyszögletes alaprajzú, sarkain bástyákkal megerősített erődítést a bíboros vizesárokka vette körül. Ám hiába volt az elővigyázatosság, 1551. december 17-én Castaldo megbízásából tucatnyi orgyilkos hatolt be az alvinci várba, ahol hetvenöt kés- és kardszúrással, illetve több puskalövessel megölték a gyanútlan főpapot. Fráter György holtteste több mint két hónapig hevert a gyilkosság színhelyén, 1552 márciusában temették el Gyulafehérváron.

Alvinc is gyakran cserélt gazdát. Volt Báthori Andrásé, Békes Gáspáré, Jósika Istváné, Báthori Gáboré, végül Bethlen Gábor birtokába került. A fejedelem 1617-ben rendelte el az erődítés átalakítását és bővítését. A külföldről hozott építőmesterek egy év alatt csodálatos várkastélyt varázsoltak az omladozó várból. Mindezt úgy, hogy a számos felsőolasz reneszánsz elemmel gazdagon kiegészített, várszerű épület összességében mégis jellegzetesen erdélyi maradt. Alig fejeződött be az átalakítás, 1658-ban tatárok felgyújtották a várkastélyt.

Az erdélyi fejedelemség megszűnése után Alvinc átmenetileg a kincstáré lett. Hosszas huzavona után 1715-ben a gyulafehérvári káptalan szerezte meg a pusztulásnak indult várkastélyt, a hozzá tartozó uradalommal együtt. Az egyház azonnal megkezdte az épület restaurálását. Az évtizedekig tartó felújítás részeként 1733-ban Gergely Sorger, gyulafehérvári püspök impozáns barokk kapura cserélte a vár egyszerű bejáratát. A gyönyörűen helyreállított épület azonban 1792-ben rejtélyes körülmények között kigyulladt és leégett. A XIX. század elejére ugyan már elkészültek a helyreállítási tervek, a munkálatokat mégsem kezdték el.

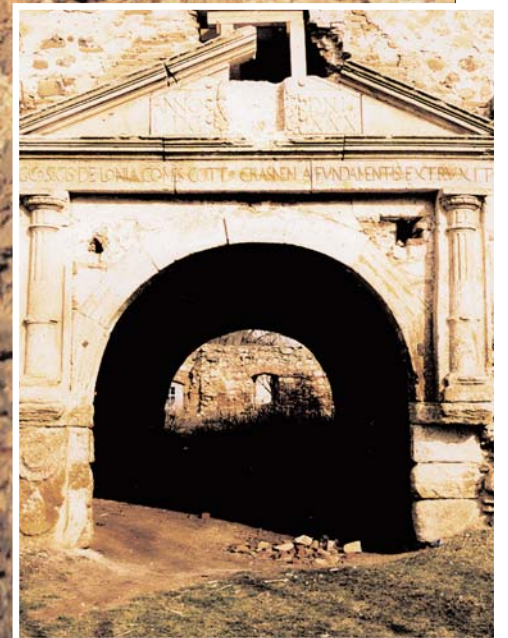
Apróbb javításokat is csak az 1800-as évek közepén végeztek rajta, miután Alvinc a Kemény család tulajdonába került. (1849. február 12-én Bem József tábornok fényes győzelmet aratott Alvinc határában az osztrákok fölött.) A híres regényíró és publicista, Kemény Zsigmond (1814-1875) halála után a várkastély végleg pusztulásnak indult. Ma már csak néhány omladozó falrész és beomlott boltív sejteti hajdani szépségét.

Református templom. A várkastélytól alig kétszáz méterre a XIII. században épült templom romjai állnak. A pusztuló épületet telente juhakolnak használják a Nagyszeben környéki juhászok.

Az alvinci várkastély megmaradt falai az udvar felől.

A XIII. században épült templom jelenlegi állapota. (fent és lent).

ARANYOSMEGGYES

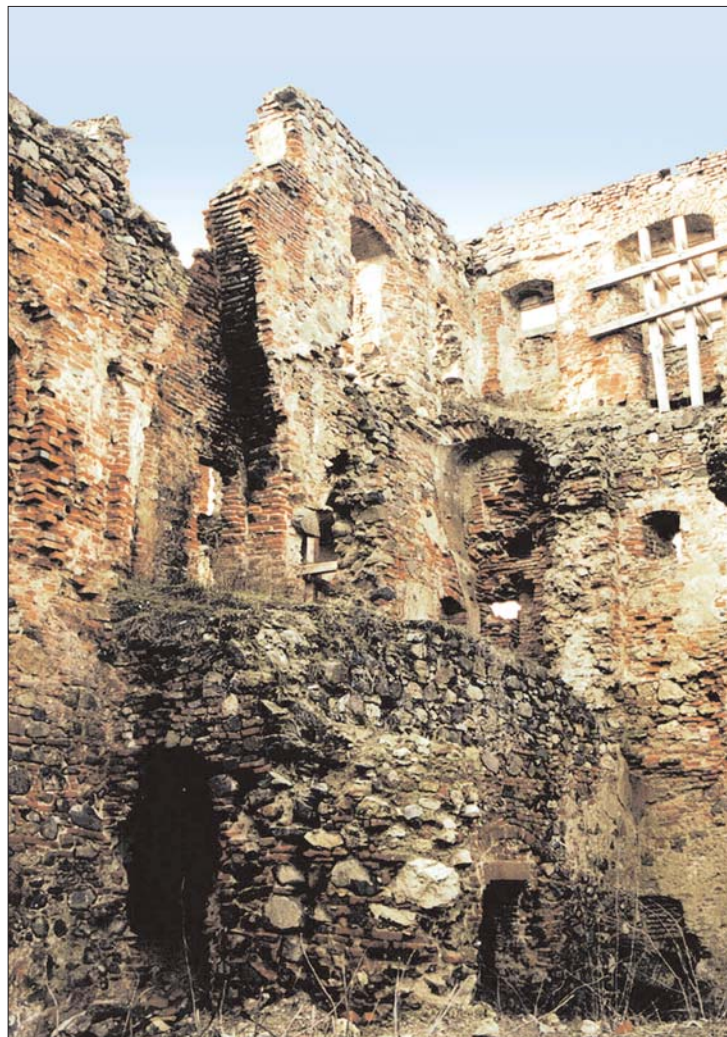

Egykor virágzó mezőváros, ma vegyes ajkú község Szatmárnémetitől keletre, a nagybányai út közelében. A feltárt régészeti leletek alapján a környék már a kora középkorban lakott terület volt. A népvándorlás után elnéptelenedett vidéket úgynevezett vendégnépekkel (hospesek) telepítették újra. Első birtokosa a Kaplony nemzetségbeli Jákó V. István királytól kapott várépítési engedélyt. Jákó vára építésének ideje nem ismert. Neve egy 1278-ban kelt oklevélben bukkan fel először. A dokumentum szerint Jákó I. András nevű fia buzogánnyal támadt a mindössze 16 esztendő IV. (Kun) László királyra. Bár a fiatal uralkodó nem sérült meg komolyabban, a birtokot, a várral együtt, mégis elvette Jákótól és a Pok nemzetségbeli Miklós, erdélyi vajdának adományozta. A vajda a vár alatti faluról felvette a megyesaljai előnevet, a várat pedig *Meggyesnek* nevezte el. A gyorsan fejlődő települést 1409-ben már mezővárosként említik.

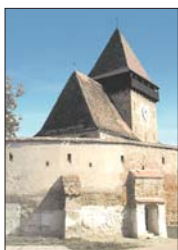
A Meggyesi család kihalása után a vár és a birtok előbb a Báthori, majd a Lónyai családé lett. A XVII. század elején Lónyai Zsigmond sarokbástyákkal, kaputoronnyal, sáncokkal, felvonóhidakkal erősítette meg a kétemeletes reneszánsz várkastéllyá alakított erődítést, mely előnevét ebédlője aranyos mennyezetéről kapta. A munkálatokat 1630-ban fejezték be. Épp idejében. Erdélyi portyázásuk során 1661-ben a törökök Aranyos-Megyesvárra is eljutottak. Ám nem sikerült elfoglalniuk. Ahogy Evlija Cselebi, a török sereggel utazó krónikás írta: „Katonasága nem hódolt meg, hanem olyan ágyúzást tett, hogy a mezőn a golyók véscsillagok gyanánt táncoltak. Megközelíteni sem lehetett, ezért csak távolról szemléltek.”

Lónyai Zsigmond 1643-ban meghalt, a várat Lónyai Anna, Kemény János fejedelem felesége örökölte. 1669-ben a környékbeliek a megözvegyült fejedelemasszony biztatására megtámadták és levágták a közeli szatmári vár portyázásból hazatérő német őrségének jelentős részét. Az eset miatt Lónyai Annát halálra ítélték, jószágát elvették. Az özvegynek sikerült időben elmenekülnie, várát azonban 1670-ben felrobbantották a császáriak. A fejedelemasszony később kegyelmet kapott, ám Aranyos-meggyes várát nem sikerült helyreállítania. 1707-ben még megmaradt része is leégett. Az özvegy halála után a birtok előbb a kamaráé lett, majd 1732-ben báró Wesselényi Ferenc szerezte meg, aki a vár helyén, annak köveiből új várkastélyt épített. A várat a Wesselényiektől gróf Bethlen Zsuzsanna és gróf Teleki Sámuel örökölte, akiknek leszármazottai a XIX. században is birtokolták. Az impozáns épületet 1940-1944 között a magyar műemlékvédelem restauráltatta. A második világháború után felgyújtották, azóta romokban hever.

A református templom. A gótikus stílusú templomot még a Báthoriak építették. Benne van a Wesselényiek sírboltja.

Ami a várfalakból megmaradt...

ASSZONYFALVA

Erdélyi jellegzetesség: gótikus szentélyben barokk oltár.

Eredetileg magyar, később szász, ma már többségében román ajkú község Medgyestől délnyugatra, a szebeni út mentén. Feltehetően kezdetben a mindenkori királynék tulajdonában volt. Legalábbis neve: Asszonyfalva (németül: Frauendorf) erre enged következtetni. Német ajkú lakóit, a többi Küküllő-menti településhez hasonlóan, valószínűleg a XII. században telepítették be. Ők építették 1300-1350 között a község főterét díszítő gótikus erődtemplomot, a korábbi román stílusú templom köveinek felhasználásával. Az épületet a XIV. század végén, majd a XV. század második felében tovább bővítették és erősítették. Ebből az időből származik a templomhajó lőréses védőemelete.

A mindenszentek tiszteletére emelt egyhajós templom vastag falakon nyugvó tornya sajátos módon a szentélyből emelkedik ki. A templomot magas, ovális alaprajzú védőfal veszi körül, melyen belül kamrák sorakoznak. A védőfal kaputoronyban zárul, melyet vastag tölgyfakapu és csapórács védett. A templomtorony süvege alatt, a középkori erődtemplomokra jellemzően, fagyámokon nyugvó úgynevezett körerkély, galéria fut körbe. A szentély barokk Kálvária-oltára a XVIII. században készült. Az oltárképet két oldalról Szent Péter és Szent Pál apostolok szobra díszíti.

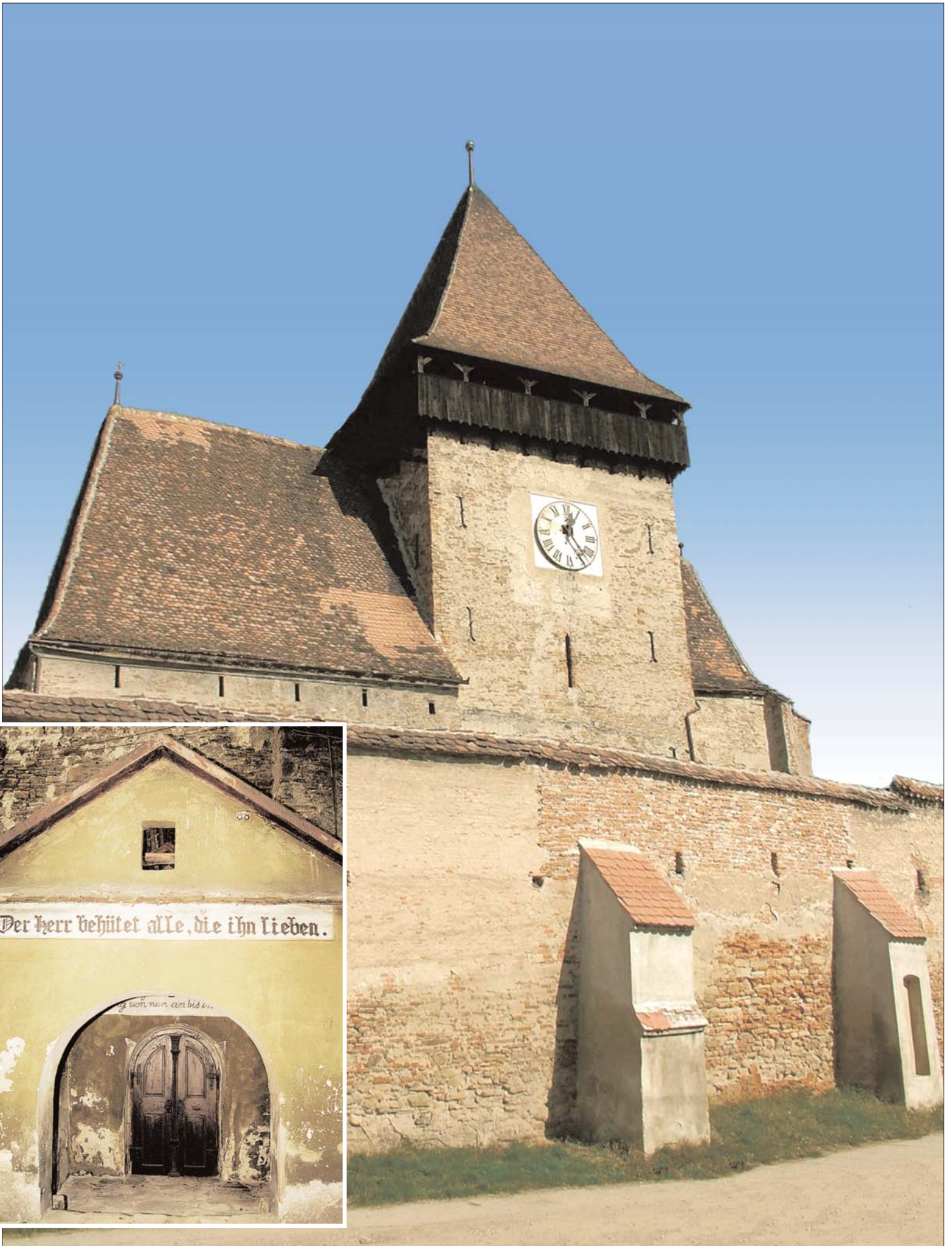
A község román neve korábban Froue volt, ma Axente Sever. Itt látta meg ugyanis a napvilágot 1821-ben névadója, akit akkor még Ratiu-Baciu Ioannak, azaz Rác-Bács Jánosnak hívtak. Kezdetben papnak készült, a balázsfalvi görög katolikus papneveldebe járt, ám onnan eltanácsolták, mert többször keményen bírálta Leményi János görög katolikus püspököt ma-

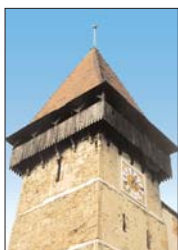
gyarbaráságáért. Magyaros hangzású nevét az 1848-as balázsfalvi népgyűlést követően cserélte a latinos hangzású Axente Severre. Hamarosan Avram Iancuval szabadcsapatokat alakítottak, melyekkel részt vettek a vízaknai, nagyenyedi és abrudbányai magyarellenes vérengzésekben.

2001-ben Asszonyfalván csupán négy megkérdezett vallotta szásznak magát. Kettő közülük vegyes házasságban élt.

Az asszonyfalvi erődtemplom udvara és kapuja.

BARÁTHELY

A baráthelyi erődtemplom keletről.

A középkori dokumentumokban eredetileg Paratéjként szerepelt. Aztán a németek betelepítése után előbb *Preatu-ra*, majd *Pretai-ra* végül Baráthelyre változott a neve. A Medgyestől alig tíz kilométerre, északkeletre fekvő hangulatos kisközség helységnevtábláján ma: a Brateiu felirat olvasható.

Kezdetben székelyek lakták. A német telepesek a XII. században kerültek az elnéptelenedett környékre. Kezük munkája nyomán Baráthely sokáig a környék legszebb, legtisztább falvának számított. Ugyancsak a németek építették a XIV. században a falu északi határában emelkedő gyönyörű erődtemplomot is. A háromhajós csarnoktemplom máig megőrizte eredeti szerkezetét. Nyugati főhomlokzata előtt négyemeletes, gúlisakos torony áll. A középhajónál keskenyebb, a nyolcszög három oldalával záródó szentélyének csúcsíves hálóboltozata a XVI. században készült. Szintén az 1500-as évek elején épült a templomot körülölelő, két négyzetes alapterületű toronnyal kiegészített erődfal. A szentély északi falához a XVIII. században sekrestyét toldottak. Valószínűleg ekkor készült az erődtemplom barokk stílusú bejárata is.

Az erődtemplom délnyugatról, jobbra a kaputorony.

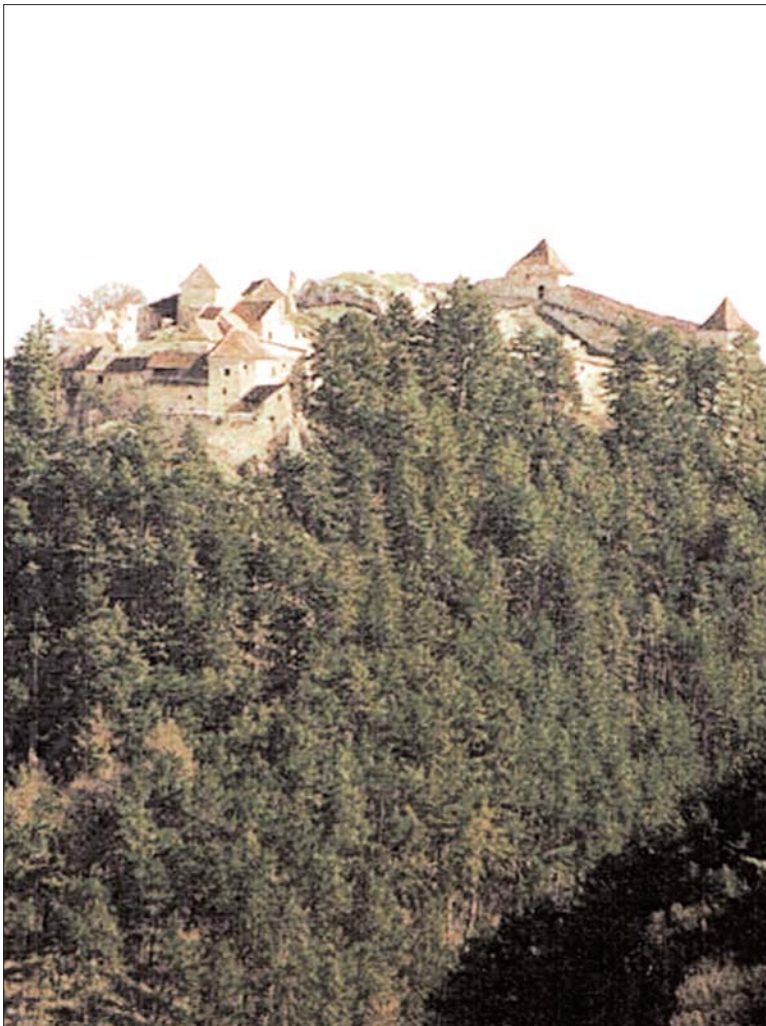
BARCAROZSNYÓ

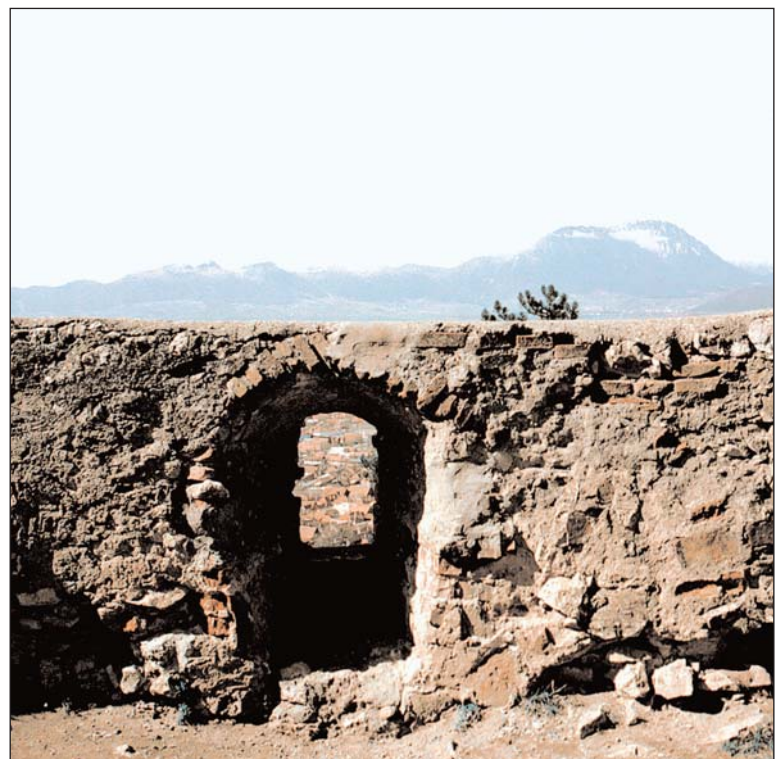
Apró város Brassótól délnyugatra, a Keresztény-havasok lábánál. A település szélén csörgedező Vidombák-patak fölött magas sziklatömbön áll Barcarozsnyó vára. Rozsnyó német neve: Rosenau, azaz rózsaliget, akárcsak a Sajó menti (Felvidék) névkonáé. Alapítása máig vitatott. Egyesek a német lovagrendnek, mások a barcasági szászoknak tulajdonítják. Tény, hogy vára helyén már a római időkben erőd állt. *Comidava* a népvándorlás viharában elpusztult, helyén emelték az 1300-as évek elején a mai vár őseit. A gyorsan fejlődő település első okleveles említése 1331-ből maradt fent. 1424-ben már királyi mezőváros, legalábbis Zsigmond király innen keltezett levele alapján. A király gyakran kereste fel Rozsnyót, melynek csütörtöki vásártartást és egyéb kiváltságokat engedélyezett. A szinte állandó török veszély miatt a rozsnyóiak folyamatosan erősítették várukat. Ennek támogatására 1540-ben évi 25 forint adóelengedést is kaptak. 1612-ben a szászok kétszínűsége miatt Báthori Gábor fejedelem megtámadta Rozsnyót, melyet néhány nap alatt el is foglalt.

Torony, torony fölött...

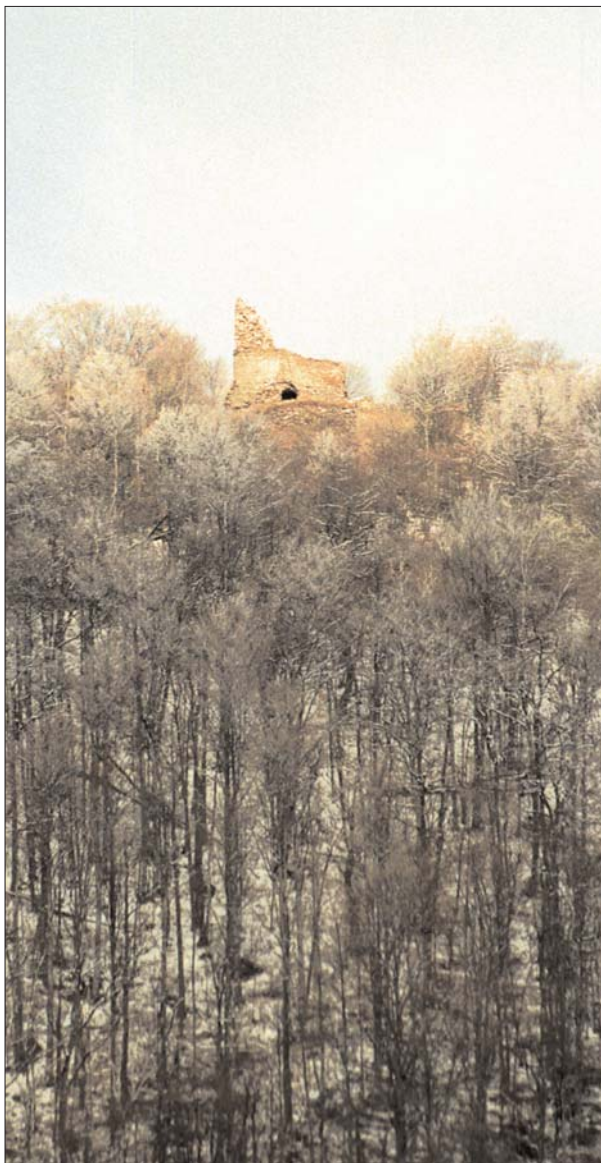
A Vidombák-patak fölött, magas sziklatömbön áll Barcarozsnyó vára.

A déli falon sorakozó számos ágyúlőrés egyike.

BÁLVÁNYOS

A székely sásfészek ma is nehezen megközelíthető.

Bálványosföldön fölött, 1040 méter magas, nehezen megközelíthető, meredek kősziklára épült Erdély legősibb, egyben legszebb és legmagasabb vára: Bálványos. Már államalapító Szent István királyunk idejében állt. Állítólag építője, Apor (Opour) Sándor a pogány hitet támogató Gyula seregében szolgált. Amikor Szent István legyőzte Gyulát, Apor Sándor erre a megközelíthetetlen helyre menekült, itt építette fel várát, hogy zavartalanul áldozhasson, a hunoknak hazát szerző Hadúrnak, és az ősi bálványoknak. Az Aporok, akik évszázadokig őrizték a pogány hitet, várukba gyűjtötték a székelység ősi bálványait. Innen a Bálványos vár elnevezés. Fekvésének köszönhetően a vár sikeresen vészelte át a tárdúlásokat.

Az Aporok később felvették a keresztény hitet. A híres és befolyásos családban szövetségest kereső Bajor (Wittelsbach) Ottó király 1307-ben személyesen utazott Erdélybe, hogy megkérje az egyik Apor-lány kezét. Bár figyelmeztették a veszélyre, útjára magával vitte a Szent Koronát is. A királyt Apor László erdélyi fejedelem elfogta és addig tartotta Bálványos várában, amíg le nem mondott trónjáról.

Az Aporokat 1402-ben Zsigmond király erősítette meg birtokában. Bálványos vára a XVII. század elejéig épen állt. Utolsó előtti lakója, Lázár Borbála, a Székely Mózes elleni brassói csatában elesett Apor Miklós özvegye volt, aki az 1600-as évek elején Torjára költözött és a várat Apor Andrásnak adta. A főúr egy alkalommal sajátos módját eszelte ki a pénzszerzésnek. Elfogatta a birtokain áthaladó adószedőket, deresre húzatta őket, a Budára szánt hét szekér ezüstöt pedig megtartotta magának. A hírre haragra gerjedt nádor parancsot adott Apor András elfogására és birtokainak elkobzására. A főúr azonban nem várta be a nádor seregét. Összeszedte értékeit és Lengyelországba menekült, a várat pedig felrobbantotta.

A székely sásfészek és a hozzá fűződő mondakör számos író megihletett. Többek között Jókai Mórt is, aki itt szerzett benyomásai alapján írta meg Bálványosvár című regényét. Mára az alsó vár falai eltűntek. A várudvart benőtte a gaz, csupán a felsővár néhány fala és az öregtorony romjai emlékeztetnek a régi időkre.

Ami a várfalakból megmaradt...

BÁNFFYHUNYAD

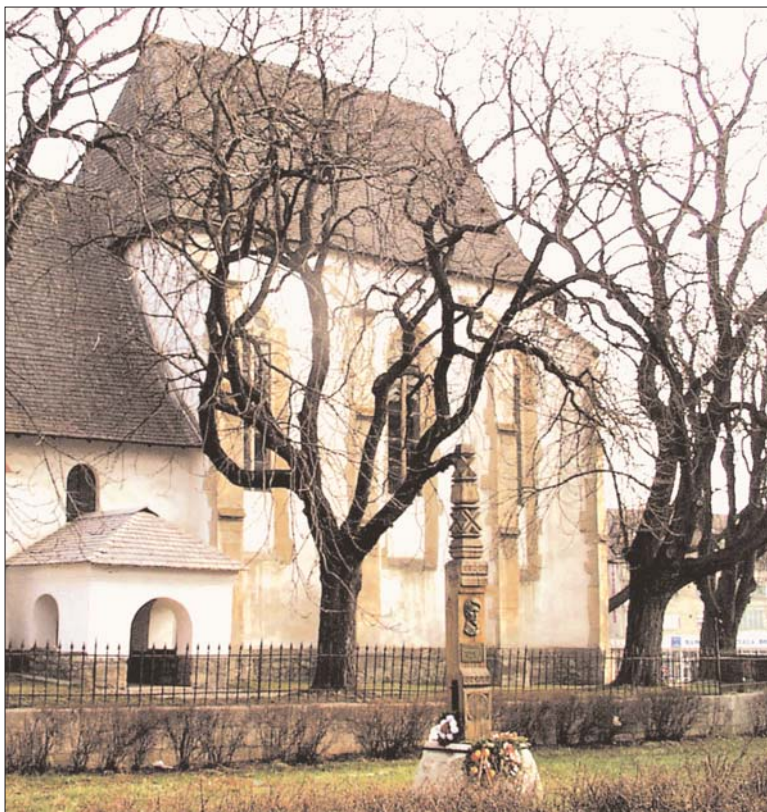
Közel húszezer lelket számláló mezőváros Kalotaszeg nyugati szélén. Földrajzi fekvése ellenére a tájegység központjának számít. Alapítását honfoglaló őseinknek tulajdonítják. A hagyomány szerint a XIII. századi két tatárdúlás (1241, illetve 1285) után sok tatár is megtelepedett a városban, amely több mint ötszáz évig (1330-1848) az egyik legbefolyásosabb erdélyi arisztokrata család, a Bánffyak birtoka volt. Itt született Ravasz László püspök (1882-1975).

A XX. század elején Bánffyhunyardot még zömében magyarok lakták. Mára a környékről betelepedett románság megfordította a népességi arányt. A hajdani városképre is csak néhány sajátosan kalotaszegi, illetve a huszadik század első felében épült polgári ház emlékeztet.

A református templom. A város főterét uraló négyfiatornyos Árpád-kori református templom több egymást követő építés eredménye. Helyén eredetileg egy kisebb, körülbelül 1200-ban épült templom állt, melynek északi, úgynevezett palánkfalát a jelenlegi templomba építették be. A tatárjárás során elpusztult

A város főterét uraló, impozáns méretű templom máig őrzi eredeti stílusjegyeit.

A déli oldalon kopjafát állítottak Petőfi emlékére.

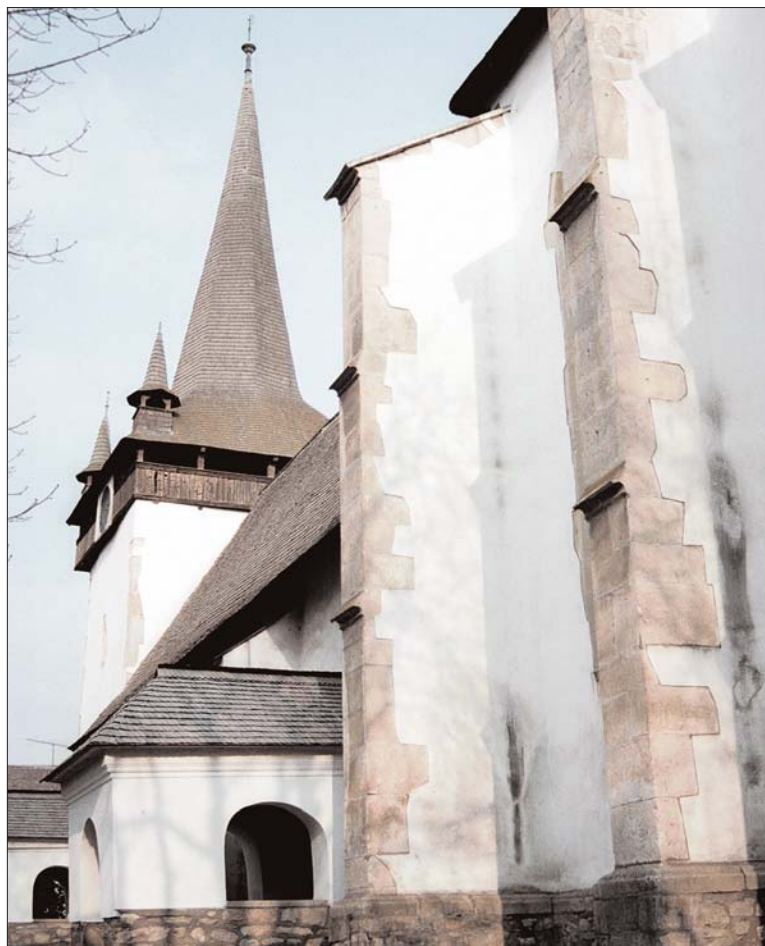
A templombelsőt hímzett terítők díszítik.

helyére ugyanis 1307-ben új, román stílusú templomot emeltek Árpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére. A templom bástyaszerű, zömök kötornya a XV. század első felében készült, gótikus szentélyét Mátyás király idejében (1483) építették a Bánffyak.

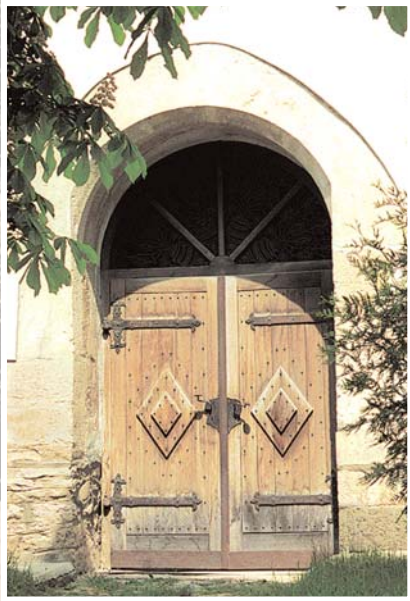
1661-ben a tatárok felgyújtották a templomot. Az épület harminc évig fedetlenül állt, csak az 1693-as földrengés után állították helyre. Ekkor készült mai tetőzete, illetve a torony tornácos (védőfolyosós), fiatornyos sisakja. (A XV-XVII. században Erdélyben, de Magyarországon is, számos fiatornyos toronysisak készült. A középső, hegyes toronycsúcs Jézust, a négy fiatorny a négy evangélistát jelképezi.)

A gyakori tatár- és törökdúlások során tönkrement templommennyezetet pénz híján nem építették újjá, hanem az Erdélyben akkortájt gyakran alkalmazott módszer szerint, úgynevezett kazettás mennyezettel pótolták. A templomhajó mennyezetét 1705-ben ismeretlen mester, a szentély fölötti részt 1780-ban a kor híres kolozsvári asztalos, a szász származású Umling Lőrinc és fiai készítették. A Drág község lebontott templomából átmentett gyönyörű faragott szószék Sípos Dávid, szintén XVIII. századi erdélyi kőfaragó kezelműjét dicséri. A szószékkel szemközti falon márványtábla emlékeztet arra, hogy a költőóriás, Petőfi Sándor 1849. március 25-26-i bánffyahunyadi tartózkodása idején írta Erdélyi hadsereg című versét.

A református templomot 1882-ig bástyákkal erősített védőfal vette körül. Mára a védőfal eltűnt. A megmaradt kis templomkertet egyszerű, kovácsoltvas kerítés övezi.

A szentély külső falait támpillérek erősítik.

Tartalomjegyzék

Előszó.....	5
Adorján vára.....	6
Alsórákos.....	8
Alvinc.....	10
Aranyosmeggyes.....	12
Asszonyfalva.....	14
Baráthely.....	16
Barcarozsnyó.....	17
Bálványos.....	20
Bánffyhunyadi.....	21
Berethalom.....	24
Bonchida.....	28
Borosjenő.....	31
Csíkkarcfalva.....	35
Csíkrákos.....	36
Csíkszenttamás.....	38
Csíkszereda / Csíksomlyó.....	40
Dés.....	45
Déva.....	48
Erzsébetváros.....	52
Fogarás.....	55
Földvár.....	58
Gernyeszeg.....	62
Görgényszentimre.....	64
Gyergyószentmiklós.....	67
Gyulafehérvár.....	70
Harina.....	74
Homoród.....	77
Illyefalva.....	80
Kaplyon.....	82
Kerc.....	85
Keresd.....	88
Kereszténysziget.....	92
Kisdisznód.....	94
Kolozsvár / Kolozsmonostor	96

Kőhalom.....	101
Körösszeg.....	105
Küküllővár.....	108
Léta.....	111
Marosszentimre.....	113
Marosvécs.....	115
Nagydisznód.....	118
Nagyenyed.....	121
Nagyvárad.....	124
Prázsmár.....	130
Radnót.....	134
Sebesvár.....	137
Segesvár.....	140
Solymos / Máriaradna.....	145
Szárhegy.....	150
Szászhermány.....	154
Szászkézd.....	157
Szászsebes.....	160
Szelindek.....	164
Szék.....	168
Torockó /Torockószentgyörgy.....	172
Törcsvár.....	176
Vajdahunyad.....	180
Világos.....	186
Vöröstorony.....	190
Zeykfalva.....	193